

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

**European Charter
for Regional
or Minority Languages**

**Charte européenne
des langues régionales
ou minoritaires**

**Charta europeica
da las Linguas Regionalas
u Minoritaras**

**ROMANSH VERSION
UNOFFICIAL TRANSLATION**

Cussegl da l'Europa

**CHARTA EUROPEICA
DA LAS LINGUAS REGIUNALAS
U MINORITARAS**

Strasbourg, ils 5-11-1992

Preambel

Ilis stadis commembers dal Cussegl da l'Europa, signataris da questa Charta, han concludì

considerond che la finamira dal Cussegl da l'Europa è da realisar in'uniun pli stretga tranter ses commembers, spezialmain da mantegnair e promover ils ideals e princips che furman lur ierta communabla,

considerond che la protecziun da las linguas regiunalas u minoritaras istoricas da l'Europa, da las qualas varsaquantas èn en privel da svanir, contribueschia a mantegnair e sviluppar las tradiziuns e la ritgezza culturala da l'Europa,

considerond ch'il dretg da duvrar ina lingua regiunala u minoritara en la vita privata e publica saja in dretg inalienabel, conform als princips cuntegnids en il Patg internaziunal davart ils dretgs civils e politics da las Naziuns Unidas e conform al spiert da la Convenziun dal Cussegl da l'Europa per la protecziun dals dretgs umans e da las libertads fundamentalas,

tegnend quint da la lavur fatga en il rom da la CSCE, particularmain da l'Act final da Helsinki dal 1975 e dal document da la scuntrada da Kopenhagen dal 1990,

accentuond la valur da las relaziuns interculturalas e da la plurilinguitad sco era considerond che la protecziun e la promoziun da las linguas regiunalas u minoritaras na duajan betg avair consequenzas negativas per las linguas uffizialas e per la necessitad d'emprender quellas,

conscients che la protecziun ed il rinforzament da las linguas regiunalas u minoritaras en ils divers pajais e las diversas regiuns da l'Europa muntan ina contribuziun impurtanta per construir in'Europa che sa fundescha sin ils princips da la democrazia e da la diversitad culturala en il rom da la suveranità naziunala e da l'integritad territoriala,

resguardond las relaziuns spezialas e las tradiziuns istoricas en las diversas regiuns dals stadis da l'Europa,

la suandanta cunvegna:

Part I - Disposiziuns generalas

Artitgel 1 - Definiziuns

En il senn da questa Charta

- a designescha l'expressiun "Linguas regiunalas u minoritaras" linguas
 - i che vegnan duvradas tradiziunalmain en in territori definì d'in stadi da members da quest stadi che furman ina grupp, da la quala il dumber è pli pitschen che quel da l'ulteriura populaziun dal stadi, e
 - ii che sa differenzieschan da la(s) lingua(s) uffiziala(s) da quest stadi;
 - iii quest'expressiun na cumpiglia ni dialects da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi ni las linguas d'immigrants;
- b designescha l'expressiun "territori, en il qual vegn duvrada la lingua regiunala u minoritara", il territori geografic, en il qual la lingua correspudenta è il med d'expressiun d'in dumber d'umans, che giustifitgescha da surpigliar las diversas mesiras da protecziun e da promoziun previsas en questa Charta;
- c designescha l'expressiun "linguas betg liadas ad in territori" linguas che vegnan duvradas da members dal stadi e che sa differenzieschan da la(s) lingua(s) duvrada(s) da l'ulteriura populaziun dal stadi, che na pon dentant betg vegnir attribuidas ad in territori determinà entaifer quest stadi, malgrà ch'ellas vegnan duvradas tradiziunalmain sin l'intschess da quest stadi.

Artitgel 2 - Obligaziuns

- 1 Mintga part contrahenta s'oblighescha d'applitgar las disposiziuns da la part II per tut las linguas regiunalas u minoritaras duvradas sin ses agen territori e che correspundan a la definiziun da l'artitgel 1.
- 2 Pertutgant mintga lingua designada il mument da la ratificaziun, da l'acceptaziun u da l'approvaziun confirm a l'artitgel 3, s'oblighescha mintga part contrahenta d'applitgar almain trentatschintg alineas u literas tschernid(a)s or da la part III, da quel(la)s almain mintgamai trais or dals artitgels 8 e 12 e mintgamai in(a) or dals artitgels 9, 10, 11 e 13.

Artitgel 3 - Modalitads executivas

- 1 Mintga stadi contrahent designescha en ses document da ratificaziun, d'acceptaziun u d'approvaziun mintga lingua regiunala u minoritara u la lingua uffizialmain derasada en ses entir u en ina part da ses territori, per la quala pon vegnir applitgadas las disposiziuns tschernidas tenor l'artitgel 2 alinea 2.
- 2 Mintga part contrahenta po alura notifitgar da tut temp al secretari general ch'ella surpiglia las obligaziuns che resultan da las autras disposiziuns da la Charta, che n'èn betg gia vegnidas specifitgadas en ses document da ratificaziun,

d'acceptaziun u d'approvaziun, u ch'ella vegnia ad applitgar l'alinea 1 per autras linguas regiunalas u minoritars u per in'otra lingua uffiziala main derasada en ses entir intschess u en ina part da quel.

- 3 Las obligaziuns surpigliadas tenor alinea 2 valan sco part integrala da la ratificaziun, da l'acceptaziun u da l'approvaziun ed han il medem effect davent dal di da lur notificaziun.

Artitgel 4 - Regulaziuns da protecziun existentas

- 1 Las disposiziuns da questa Charta n'èn betg d'interpretar sco restricziun u pregiudicaziun da dretgs ch'èn garantids tras la Convenziun europeica dals dretgs umans.
- 2 Las disposiziuns da questa Charta na pregiuditgeschan betg las disposiziuns pli favuraivlas ch'existan en ina part contrahenta u previsas en cunvegns internaziunalas bilateralas u multilateralas, che reglan il status da las linguas regiunalas u minoritars u il stadi giuridic da personas ch'appartegnan a minoritads.

Artitgel 5 - obligaziuns existentas

Las disposiziuns da questa Charta n'èn betg d'interpretar uschia, sco sch'ellas dessan il dretg d'exequir in'activitad u in'acziun cuntraria a las finamiras da la Charta da las Naziuns Unidas u ad autras obligaziuns da dretg internaziunal, inclusiv il princip da la suveranità e da l'integritad territoriala dals stadis.

Artitgel 6 - Infurmaziun

Las parts contrahentas s'obligheschan da procurar che las autoritads, organisaziuns e personas interessadas vegnian infurmadas davart ils dretgs e duairs fixads en questa Charta.

Part II - Finamiras e princips che stattan en concordanza cun l'artitgel 2 alinea 1

Artitgel 7 - Finamiras e princips

- 1 Pertutgant las linguas regiunalas u minoritars en ils territoris, en ils quals talas linguas vegnan duvradas, fixeschan las parts contrahentas, resguardond la situaziun da mintga lingua, las finamiras ed ils princips suandants da lur politica, legislaziun e pratica:
 - a la renconuschientscha da las linguas regiunalas u minoritars sco expressiun da la ritgezza culturala;

- b il respect da l'intschess geografic da mintga lingua regionala u minoritara, per garantir che partziuns administrativas existentas u novas n'impedeschian betg la promoziun da questa lingua regionala u minoritara;
 - c la necessitad d'in proceder resolut per promover las linguas regionalas u minoritaras cun l'intent da las proteger;
 - d la facilitaziun e/u l'encuraschament dal diever oral e scrit da las linguas regionalas u minoritaras en la vita publica e privata;
 - e il mantegniment ed il svilup da relaziuns en ils secturs cumpigliads da questa Charta tranter gruppas che dovran ina lingua regionala u minoritara ed autras gruppas en quest stadi, che discurren ina lingua duvrada en ina furma identica u sumeglianta, sco era la creaziun da relaziuns culturalas cun autras gruppas en il stadi, las qualas dovran autras linguas;
 - f metter a disposiziun furmas e meds adattads per mussar ed emprender linguas regionalas u minoritaras sin tut ils stgalims adattads;
 - g metter a disposiziun ils meds che permettian a persunas che na discurren betg ina lingua regionala u minoritara, ma che vivan en l'intschess nua ch'ella vegn duvrada, d'emprender quella, sch'ellas giavischan quai;
 - h la promoziun dal studi e la perscrutaziun da las linguas regionalas u minoritaras en las universitads u en instituts equivalentes;
 - i la promoziun da furmas adequatas dal barat internaziunal sin il sector cumpiglià da questa Charta, per las linguas regionalas u minoritaras che vegnan duvradas en ina furma identica u sumeglianta en dus u plirs stadis.
- 2 Las parts contrahentas s'obligheschan, sche quai n'è betg anc vegnì fatg, d'eliminar scadina distincziun, exclusiun, restricziun u favurisaziun nunggiustificada, che pertutga il diever d'ina lingua regionala u minoritara e che ha il scopo da pregiuditgar u periclitare il mantegniment u il svilup d'ina lingua regionala u minoritara. Prender mesiras spezialas a favur da linguas regionalas u minoritaras, che duain promover l'egualitad tranter ils pledaders da questas linguas e l'ulteriura populaziun u che resguardan lur situaziun particulara, na vala betg sco in act discriminant vers ils pledaders da las linguas pli derasadas.
- 3 Las parts contrahentas s'obligheschan da promover la chapientscha vicendaivla tranter tut las gruppas linguisticas cun mesiras adattadas, particularmain accentuond ch'il respect, la chapientscha e la toleranza vers las linguas regionalas u minoritaras sajan ina part da las finamiras da la scolaziun e furmaziun intermediada en lur pajais ed encuraschond da perseguitar las medemas finamiras.
- 4 Fixond lur politica concernent las linguas regionalas u minoritaras resguardan las parts contrahentas ils basegns e giavischs exprimids da las gruppas che dovran talas linguas. Ellas vegnan encuraschadas d'instituir, sche quai è necessari, organs incaricads da cussegljar las autoritads en tut las dumondas che pertutgan las linguas regionalas u minoritaras.

- 5 Las parts contrahentas s'obligheschan d'applitgar ils princips numnads en ils alineas 1 fin 4 conform a lur senn per las linguas betg liadas ad in territori. La spezia e l'extensiun da las mesiras che vegnan prendidas pertutgant questas linguas e per render efectiva questa Charta, vegnan fixadas a moda flexibla e resguardond ils basegns ed ils giavischs da las gruppas che dovran questas linguas, e respectond lur tradiziuns e particularitads.

Part III - Mesiras per promover il diever da las linguas regionalas u minoritaras en la vita publica en concordanza cun las obligaziuns surpigliadas tenor l'artitgel 2 alinea 2

Artitgel 8 - Furmaziun

- 1 Sin il sector da la furmaziun s'obligheschan las parts contrahentas, en il territori en il qual talas linguas vegnan duvradas, resguardond la situaziun da mintgina da quellas linguas e senza pregiuditgar l'instrucziun da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi
- a
 - i da porscher in'educaziun prescolara en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u
 - ii da porscher ina part considerabla da l'educaziun prescolara en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u
 - iii d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i ed ii almain per quels scolars, dals quals lur famiglias pretendan quai, sch'il dumber dals scolars vegn considerà sco suffizient, u
 - iv sch'ils servetschs publics n'èn betg directamain cumpetents sin il sector da l'educaziun prescolara, da favurisar e/u d'encuraschar d'applitgar las mesiras previsas sut las cifras i fin iii;
 - b
 - i da porscher l'instrucziun sin il stgalim primar en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u
 - ii da porscher ina part considerabla da l'instrucziun sin il stgalim primar en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u
 - iii da prevair entaifer l'instrucziun sin il stgalim primar l'instrucziun da las linguas regionalas u minoritaras correspudentas sco part integrala dal plan d'instrucziun, u
 - iv d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i fin iii almain per quels scolars, dals quals lur famiglias pretendan quai, sch'il dumber dals scolars vegn considerà sco suffizient;
 - c
 - i da porscher l'instrucziun sin il stgalim secundar en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u

- ii da porscher ina part considerabla da l'instrucziun sin il stgalim secundar en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u
 - iii da prevair entaifer l'instrucziun sin il stgalim secundar l'instrucziun da las linguas regionalas u minoritaras correspudentas sco part integrala dal plan d'instrucziun, u
 - iv d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i fin iii almain per quels scolars, che pretendan quai, u - nua che quai vegn en dumonda - lur famiglias fan quai, sch'il dumber dals scolars vegn considerà sco sufficient;
- d
- i da porscher la furmaziun professiunala en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u
 - ii da porscher ina part considerabla da la furmaziun professiunala en las linguas regionalas u minoritaras correspudentas, u
 - iii da prevair entaifer la furmaziun professiunala l'instrucziun da las linguas regionalas u minoritaras correspudentas sco part integrala dal plan d'instrucziun, u
 - iv d'applitgar ina da las mesiras previsas sut las cifras i fin iii almain per quels scolars, che pretendan quai, u - nua che quai vegn en dumonda - lur famiglias fan quai, sch'il dumber dals scolars vegn considerà sco sufficient;
- e
- i da porscher en las universitads u en autras scolas autas l'instrucziun en las linguas regionalas u minoritaras, u
 - ii da pussibilitar il studi da questas linguas sco disciplinas da l'instrucziun en las universitads u en autras scolas autas, u
 - iii sch'ils alineas i ed ii na pon betg vegnir applitgads pervi da la rolla dal stadi concernent las instituziuns da las scolas autas, d'encuraschar e/u d'autorisar l'instituziun d'ina instrucziun universitara u d'ina outra furma d'instrucziun superiura en las linguas regionalas u minoritaras u da pussibilitar il studi da questas linguas sco disciplinas da l'instrucziun;
- f
- i da procurar ch'i vegnia offrì curs da furmaziun da creschids e curs da perfecziunament, che vegnan realisads entiramain u per gronda part en las linguas regionalas u minoritaras, u
 - ii da proponer talas linguas sco roms da furmaziun da creschids e da perfecziunament, u
 - iii sch'ils servetschs dal stadi n'èn betg directamain cumpetents per la furmaziun da creschids, da favurisar e/u d'encuraschar d'offrir talas linguas sco roms da furmaziun da creschids e da perfecziunament;

- g da procurar per l'instrucziun da l'istorgia e da la cultura, da las qualas la lingua regionala u minoritara è l'expressiun;
 - h da procurar per la scolaziun ed il perfecziunament dals scolasts necessaris per exequir las disposiziuns da las literas a fin g, ch'èn vegnidas acceptadas da la part contrahenta;
 - i d'instituir in u plirs organs da controlla che surveglian las mesiras prendidas per exequir u per amplifitgar l'instrucziun da las linguas regionalas u minoritaras, che surveglian era ils progress cuntanschids en quest regard e che redigian regularmain rapports correspundents che vegnan publicgads.
- 2 Concernent la furmaziun s'obligheschan las parts contrahentas - pertutgant ils auters secturs che quels, en ils quals las linguas regionalas u minoritaras vegnan duvradas tradiziunalmain - da permetter l'instrucziun da la lingua regionala u minoritara u l'instrucziun en questa lingua sin tut ils stgalims da furmaziun adattads, d'encuraschar u da favurisar da prender part da quest'instrucziun, sch'il dumber dals pledaders d'ina lingua regionala u minoritara giustificgescha quai.

Artitgel 9 - Autoritads giudizialas

- 1 Las parts contrahentas s'obligheschan concernent quels districts giudizials, en ils quals il dumber dals abitants che dovràn las linguas regionalas u minoritaras giustificgescha las mesiras suandantas, resguardond la situaziun da mintgina da questas linguas e cun la cundiziun ch'il far diever da las pussaivladads tenor quest alinea n'impedeschian betg, tenor il giudicament d'in derschader, ina buna administraziun da la giusta:
- a en la procedura penala
 - i da procurar che las dretgiras exequeschian, sin proposta d'ina da las parts, la procedura en las linguas regionalas u minoritaras, e/u
 - ii da garantir che l'accusà haja il dretg da duvrar sia lingua regionala u minoritara, e/u
 - iii da procurar che dumondas e cumprovas, ch'ellas sajan fatgas en scrit u a bucca, na vegnian betg consideradas per inadmissiblas sulettamain per il motiv ch'ellas èn vegnidas formuladas en ina lingua regionala u minoritara, e/u
 - iv da rediger sin giavisch documents che stattan en connex cun la procedura giudiziala en las linguas regionalas u minoritaras correspundentas; sch'i fa basegn è quai da far cun agid d'interprets e da translaziuns, senza ch'i resultian ulteriurs custs per ils pertutgads;

- b en la procedura civila
 - i da procurar che las dretgiras, sin dumonda d'ina da las parts, exequeschian la procedura en las linguas regiunalas u minoritaras, e/u
 - ii da permetter ch'ina da las parts, sch'ella sto cumparair personalmain avant dretgira, possa duvrar sia lingua regiunala u minoritara, senza ch'i resultian qua tras ulteriurs custs per ella, e/u
 - iii da permetter che documents e mussaments vegnian preschentads en las linguas regiunalas u minoritaras,

sche quai è necessari cun agid d'interprets e da translaziuns;
- c en proceduras avant dretgiras cumpetentas per fatgs administrativs
 - i da procurar che las dretgiras, sin dumonda d'ina da las parts, exequeschian la procedura en las linguas regiunalas u minoritaras, e/u
 - ii da permetter ch'ina da las parts, sch'ella sto cumparair personalmain avant dretgira, possa duvrar sia lingua regiunala u minoritara, senza ch'i resultian qua tras ulteriurs custs per ella, e/u
 - iii da permetter che documents e mussaments vegnian preschentads en las linguas regiunalas u minoritaras,

sche quai è necessari cun agid d'interprets e da translaziuns;
- d da procurar ch'i na resultian nagins ulteriurs custs per ils pertutgads tras l'applicaziun da la litera b cifras i ed iii e la litera c cifras i ed iii, sco era betg tras l'agid necessari d'interprets e da translaziuns.

2 Las parts contrahentas s'obligheschan

- a da betg snegar la validad giuridica da documents da dretg redigids en il stadi, be perquai ch'els èn formulads en ina lingua regiunala u minoritara, u
- b da betg snegar la validad giuridica, tranter las parts, da documents da dretg redigids en il stadi, be perquai ch'els èn formulads en ina lingua regiunala u minoritara, e da porscher ch'els possian vegnir duvrads cunter terzs participads che na dovran betg questas linguas, cun la cundiziun ch'els hajan obtegnì enonuschientscha dal cuntegn dals documents tras la(s) persuna(s) che dovra(n) ils documents, u
- c da betg snegar la validad giuridica, tranter las parts, da documents da dretg redigids en il stadi, be perquai ch'els èn formulads en ina lingua regiunala u minoritara.

3 Las parts contrahentas s'obligheschan da metter a disposiziun en las linguas regiunalas u minoritaras ils pli impurtants texts da leschas dal stadi, sco era quels

texts che sa refereschan a personas che dovran questas linguas, uschenavant che tals texts na stattan autramain betg a disposiziun.

Artitgel 10 - Autoritads administrativas e servetschs publics

- 1 Entaifer ils districts administrativs dal stadi, en ils quals il dumber dals abitants che dovran las linguas regiunalas u minoritaras giustifitgescha las mesiras suandantas, e resguardond la situaziun da mintga lingua, s'obligheschan las parts contrahentas en il rom dal raschunaivel e pussaivel
 - a
 - i da garantir che las autoritads administrativas dovrian las linguas regiunalas u minoritaras, u
 - ii da garantir che quels da lur funcziunaris, che han in contact direct cun la populaziun, dovrian las linguas regiunalas u minoritaras en lur relaziuns cun personas che sa drizzan ad els en questas linguas, u
 - iii da garantir che personas, che dovran las linguas regiunalas u minoritaras, possian preschentar dumondas oralas u en scrit ed obtegnair ina resposta en questas linguas, u
 - iv da garantir che personas, che dovran las linguas regiunalas u minoritaras, possian preschentar dumondas oralas u en scrit en questas linguas, u
 - v da garantir che personas, che dovran las linguas regiunalas u minoritaras, possian preschentar valaivlamain documents formulads en questas linguas;
 - b da metter a disposiziun formulars e texts administrativs da diever general per la populaziun en las linguas regiunalas u minoritaras u en ina versiun bilingua,
 - c da permetter che las autoritads administrativas redigian documents en ina lingua regionala u minoritara.
- 2 Concernent las autoritads localas e regiunalas, sin il territori da las qualas viva in dumber da pledaders da las linguas regiunalas u minoritaras che giustifitgescha las mesiras suandantas, s'obligheschan las parts contrahentas da permetter e/u d'encuraschar:
 - a il diever da las linguas regiunalas u minoritaras entaifer l'administraziun regionala u locala;
 - b la pussaivladad che personas che dovran las linguas regiunalas u minoritaras preschentan dumondas oralas u en scrit en questas linguas;
 - c la publicaziun tras las autoritads regiunalas da lur texts uffizials era en las linguas regiunalas u minoritaras correspondentas;

- d la publicaziun tras las autoritads localas da lur texts uffizials era en las linguas regiunalas u minoritaras correspondentas;
 - e il diever da las linguas regiunalas u minoritaras tras las autoritads regiunalas en lur assambleas, senza però excluder il diever da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi;
 - f il diever da las linguas regiunalas u minoritaras tras las autoritads localas en lur assambleas, senza però excluder il diever da la(s) lingua(s) uffiziala(s) dal stadi;
 - g il diever u l'acceptaziun da las furmas tradiziunalas e correctas da numms locals en las linguas regiunalas u minoritaras, sch'i fa basegn en cumbinaziun cun il num en la(s) lingua(s) uffiziala(s).
- 3 Concernent ils servetschs publics che vegnan prestads da las autoritads administrativas sezzas u per lur incarica, s'obligheschan las parts contrahentas, en il territori, en il qual las linguas regiunalas u minoritaras vegnan duvradas, resguardond la situaziun da mintga lingua ed en il rom dal raschunaivel e pussaivel
- a da garantir che las linguas regiunalas u minoritaras vegnan duvradas a chaschun da la prestaziun da quels servetschs, u
 - b da permetter che persunas che dovran las linguas regiunalas u minoritaras fetschian ina dumonda ed obtegnian ina resposta en questas linguas, u
 - c da permetter che persunas che dovran las linguas regiunalas u minoritaras fetschian ina dumonda en questas linguas.
- 4 Las parts contrahentas s'obligheschan da prender ina u pliras da las suandantas mesiras per metter en vigur las disposiziuns dals alineas 1, 2 e 3, las qualas èn vegnidas acceptadas dad ellas:
- a la translaziun u l'interpretaziun, mintgamai tenor basegn;
 - b l'engaschament e, sche quai è necessari, la scolaziun dals funcziunaris e dad auters members dal servetsch public en dumber suffizient;
 - c tenor pussaivladad ademplir ils giavischs dals members dal servetsch public, che disponan d'enconuschientschas en ina lingua regionala u minoritara, da vegnir piazzads en il territori, en il qual questa lingua vegn duvrada.
- 5 Las parts contrahentas s'obligheschan sin dumonda dals pertutgads da permetter il diever u l'acceptaziun dals numms da famiglia en las linguas regiunalas u minoritaras.

Artitgel 11 - Medias

- 1 Las parts contrahentas s'obligheschan, per ils pledaders da las linguas regiunalas u minoritaras, en ils territoris, en ils quals questas linguas vegnan discurrendas, resguardond la situaziun da mintga lingua ed en la dimensiun, en la quala ils servetschs dal stadi han sin quest sector directamain u indirectamain cumpetenzas, funcziuns u influenzas, respectond il princip da l'independenza e da l'autonomia da las medias:
- a uschenavant ch'il radio e la televisiun adempleschan in'incumbensa publica,
 - i da garantir l'instituziun d'almain in emettur da radio e d'in chanal da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras, u
 - ii d'encuraschar e/u da facilitar l'instituziun d'almain in emettur da radio e d'in chanal da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras, u
 - iii da prender las mesiras adequatas per ch'ils responsabels da radio offreschian programs en las linguas regiunalas u minoritaras;
 - b
 - i d'encuraschar e/u da facilitar l'instituziun d'almain in emettur da radio en las linguas regiunalas u minoritaras, u
 - ii d'encuraschar e/u da facilitar l'emissiun regulara da programs da radio en las linguas regiunalas u minoritaras;
 - c
 - i d'encuraschar e/u da facilitar l'instituziun d'almain in chanal da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras, u
 - ii d'encuraschar e/u da facilitar l'emissiun regulara da programs da televisiun en las linguas regiunalas u minoritaras;
 - d d'encuraschar e/u da facilitar la producziun e la derasaziun d'ovras auditivas ed audiovisualas en las linguas regiunalas u minoritaras;
 - e
 - i d'encuraschar e/u da facilitar la creaziun e/u il mantegniment d'almain ina gassetta en las linguas regiunalas u minoritaras, u
 - ii d'encuraschar e/u da facilitar la publicaziun regulara d'artitgels da gassetta en las linguas regiunalas u minoritaras;
 - f
 - i da cuvrir ils custs supplementars da quellas medias che fan diever da las linguas regiunalas u minoritaras, sch'il dretg prevesa in agid finanzia general per las medias; u
 - ii d'extender las mesiras existentas d'agids finanzia sin producciuns audiovisualas en las linguas regiunalas u minoritaras;
 - g da sustegnair la scolaziun da schurnalists e d'auter persunal per las medias che dovran las linguas regiunalas u minoritaras.

- 2 Las parts contrahentas s'obligheschan da garantir la libertad da recepziun directa d'emissiuns da radio e da televisiun or da pajais vischinants en ina lingua che vegn duvrada en la medema u en ina sumeglianta furma sco la lingua regionala u minoritara, e da betg impedir la derasaziun d'emissiuns da radio e da televisiun en ina tala lingua or da pajais vischinants. Ellas s'obligheschan plinavant da garantir che la libertad da manifestar l'atgna opiniun e la libra derasaziun d'infurmaziuns en las medias stampadas en ina lingua che vegn duvrada en la medema u en ina sumeglianta furma sco la lingua regionala u minoritara, na vegnian betg restrenschidas. Cunquai che l'execuziun da las libertads numnadas porta obligaziuns e responsablidad, po ella vegnir suttamessa a tschertas prescripziuns formalas previsas da la lescha, a cundiziuns, restricziuns ubain a smanatschas da sancziuns penals, sco ch'ellas èn indispensablas en ina societad democratica en l'interess da la segirezza naziunala, da l'integritad territoriala u da la segirezza publica, dal mantegniment da l'urden e da la prevenziun da delicts, da la protecziun da la sanadad e da la morala, da la protecziun dal bun num u dals dretgs dad auters, per impedir la derasaziun d'infurmaziuns confidenzialas u per garantir l'autoridad e l'imparzialitad da la giurisdicziun.
- 3 Las parts contrahentas s'obligheschan da garantir ch'ils interess dals pledaders da linguas regionalas u minoritaras vegnian represchentads u resguardads entaifer gremis creads en concordanza cun la lescha, ils quals èn responsabels per garantir la libertad ed il pluralissem da las medias.

Artitgel 12 - Activitads ed instituziuns culturalas

- 1 Concernent las instituziuns e las activitads culturalas - particularmain da bibliotecas, videotecas, centers culturalas, museums, archivs, academias, teaters e kinos sco era concernent ovras litteraras e produenziuns da films, furmas popularas da l'expressiun culturala, gieus festivs ed industrias culturalas, inclusiv tranter auter l'utilisaziun da novas tecnologias - s'obligheschan las parts contrahentas, concernent il territori, en il qual talas linguas vegnan duvradas, en quella dimensiun sco quai che las autoritads publicas han cumpetenzas, incumbensas u influenzas sin quest sectur:
- a da promover l'expressiun e l'atgna iniziativa da las linguas regionalas u minoritaras sco era las diversas pussaivladads d'access a las ovras creadas en questas linguas;
 - b da promover en autras linguas las diversas pussaivladads d'access a las ovras creadas en las linguas regionalas u minoritaras, sustegnend ed amplifitgond las activitads sin il sectur da la translaziun, sincronisaziun, postsinronisaziun e da la suttitulaziun;
 - c da promover en las linguas regionalas u minoritaras l'access ad ovras ch'èn vegnidadas creadas en autras linguas, sustegnend ed amplifitgond las activitads sin il sectur da la translaziun, sincronisaziun, postsinronisaziun e da la suttitulaziun;
 - d da garantir ch'ils gremis responsabels per l'organisaziun u per il sustegniment d'activitads culturalas da divers geners integreschian commensuradamain la enconuschientscha ed il diever da las linguas e

culturas regionalas u minoritaras en las accziuns ch'èn vegnidas iniziadas dad els u ch'els sustegnan;

- e da promover las mesiras per garantir ch'ils gremis responsabels per l'organisaziun u per il sustegniment d'activitads culturalas disponian da personal che dominescha la lingua regiunala u minoritara relativa sco era la(s) lingua(s) da l'ulteriura populaziun;
 - f d'encuraschar ils represchentants dals pledaders d'ina lingua regiunala u minoritara da participar directamain a la preparaziun d'indrizz ed a la planisaziun d'activitads culturalas;
 - g d'encuraschar e/u da facilitar la creaziun d'in u plirs gremis ch'èn incumbensads da collectar, conservar, preschentar u publitgar ovras creadas en las linguas regionalas u minoritaras;
 - h en cas da basegn da crear e/u da promover e finanziair servetschs da translaziun e da perscrutaziun terminologica, spezialmain per mantegnair e sviluppar en mintga lingua regiunala u minoritara ina terminologia administrativa, commerziala, economica, sociala, tecnologica u giuridica adequata.
- 2 Concernent ils auters secturs che quels, en ils quals las linguas regionalas u minoritaras vegnan duvradas tradiziunalamain, s'obligheschan las parts contrahentas da permetter, d'encuraschar e/u da porscher activitads culturalas ed instituziuns adequatas en concordanza cun l'alinea 1, sch'il dumber dals pledaders d'ina lingua regiunala u minoritara giustifitgescha quai.
- 3 Las parts contrahentas s'obligheschan en lur politica culturala a l'exteriur da resguardar commensuradamain las linguas regionalas u minoritaras e la cultura, a la quala ellas dattan expressiun.

Artitgel 13 - Vita economica e sociala

- 1 Concernent las activitads economicas e socialas s'obligheschan las parts contrahentas, en l'entir pajais:
- a d'allontanar da lur legislaziun scadina disposiziun che scumonda u limitescha il diever da las linguas regionalas u minoritaras en documents che pertutgan la vita economica u sociala, particularmain en contracts da lavur ed en documents tecnicos sco instrucziuns da diever per products u indrizz;
 - b da scumandar da recepir en prescripziuns internas da manaschis ed en documents privats clausulas ch'excludan u limiteschan il diever da las linguas regionalas u minoritaras, almain tranter personas che dovràn la medema lingua;
 - c d'opponer a praticas che duain impedir il diever da linguas regionalas u minoritaras en connex cun activitads economicas u socialas;

- d da facilitar e/u d'encuraschar il diever da las linguas regiunalas u minoritaras tras auters meds che quels numnads en las literas a fin c.
- 2 Concernent las activitads economicas e socialas s'obligheschan las parts contrahentas, uschenavant che las autoritads publicas èn cumpetentas, en il territori, en il qual las linguas regiunalas u minoritaras vegnan duvradas, ed en il rom dal raschunaivel e pussaivel
- a da recepir en lur reglamentaziuns finanzialas e bancaras disposiziuns che permettán, en proceduras cumpatiblas cun las isanzas commercialas, il diever da las linguas regiunalas u minoritaras per emetter assegns da pajament (schechs, cambialas e.u.v.) u auters documents finanzials, u, nua che quai vegn en dumonda, da garantir l'execuziun da talas disposiziuns;
 - b da prender mesiras per promover il diever da las linguas regiunalas u minoritaras en ils secturs economic e socials (sectur public) ch'èn suttamess directamain a lur controlla;
 - c da garantir che instituziuns socialas sco ospitals, chasas d'attempads e chasas da dimora offreschian la pussaivladad ch'ìls pledaders d'ina lingua regiunala u minoritara che dovran tgira pervi da malsogna, vegliadetgna u per auters motivs, vegnian recepids e tractads en lur atgna lingua;
 - d da garantir tras mesiras adequatas che las prescripziuns da segirezza sajan era accessiblas en las linguas regiunalas u minoritaras;
 - e da procurar che las infurmaziuns da las autoritads publicas cumpetentas concernent ils dretgs dals retschaviders sajan disponiblas en las linguas regiunalas u minoritaras.

Artitgel 14 - Barat sur ils cunfins

Las parts contrahentas s'obligheschan

- a d'applitgar cunvegnas bilateralas u multilateralas existentas che collian ellas cun ils stadis, en ils quals la medema lingua vegn duvrada en la medema u ina sumeglianta furma, u da sa stentar, sche quai è necessari, da cuntanscher talas cunvegnas, per uschia promover il contact tranter ils pledaders da la medema lingua en ils stadis correspundents, e quai sin ils secturs da la cultura, furmaziun, infurmaziun, furmaziun professiunala e dal perfecziunament;
- b da facilitar e da promover la collavuraziun sur ils cunfins en favur da las linguas regiunalas u minoritaras, particularmain tranter las autoritads regiunalas u localas, en il territori da las qualas la medema lingua vegn duvrada en la medema u sumeglianta furma.

Part IV - Applicaziun da la Charta

Artitgel 15 - Rapports periodics

- 1 Las parts contrahentas preschantan al secretari general dal Cussegl da l'Europa, en ina furma che vegn determinada dal comité dals ministers, in rapport davart la politica persecutada, conform a la part II da questa Charta, e davart las mesiras prendidas per applitgar las disposiziuns da la part III sco ch'ellas èn vegnidas acceptadas dad ellas. L'emprim rapport vegn preschentà entaifer l'onn suenter l'entrada en vigur da la Charta per la part contrahenta pertutgada; ils ulteriurs rapports suondan en intervals da trais onns suenter l'emprim rapport.
- 2 Las parts contrahentas publitgeschan lur rapports.

Artitgel 16 - Examinaziun dals rapports

- 1 Ils rapports preschentads al secretari general dal Cussegl da l'Europa en applicaziun da l'artitgel 15 vegnan examinads d'ina cumissiun d'experts, constituida conform a l'artitgel 17.
- 2 Las organisaziuns u associaziuns stabilidas legalmain en ina part contrahenta pon far attent la cumissiun d'experts a dumondas che sa refereschan a las obligaziuns surpigliadas da la part contrahenta pertutgada tenor las disposiziuns da la part III da questa Charta. Suenter avair consultà la part contrahenta pertutgada, po la cumissiun d'experts tegnair quint da questas infurmaziuns per l'elavuraziun dal rapport numnà en l'alineia 3 da quest artitgel. Questas organisaziuns u associaziuns pon ultra da quai preschentar decleraziuns davart la politica persecutada d'ina part contrahenta en concordanza cun la part II.
- 3 A basa dals rapports numnads en l'alineia 1 e da las infurmaziuns menziunadas en l'alineia 2 elavura la cumissiun d'experts in rapport per il comité dals ministers. Quest rapport vegn cumpletà cun las posiziuns che las parts contrahentas èn vegnidas dumandadas da far; el po vegnir publitgà dal comité dals ministers.
- 4 Il rapport numnà en l'alineia 3 cuntegna particularmain las propostas da la cumissiun d'experts al comité dals ministers per l'elavuraziun da recumandaziuns necessarias da quest comité ad ina u a pliras parts contrahentas.
- 5 Il secretari general dal Cussegl da l'Europa dat a l'assemblea parlamentara in rapport detaglià davart l'applicaziun da la Charta.

Artitgel 17 - Cumissiun d'experts

- 1 La cumissiun d'experts consista d'in commember per mintga part contrahenta, che vegn tschernì, sin proposta da questas parts, dal comité dals ministers or d'ina glista da persunalitads da gronda integritad e cumpetenzza concernent ils fatgs cumpigliads da la Charta.
- 2 Ils commembers da la cumissiun vegnan numnads per ina perioda da sis onns; ina renominaziun è permessa. Sch'in commember na po betg finir sia perioda d'uffizi,

vegn el remplazzà tenor la procedura fixada en l'alea 1; il commember substitut finescha la perioda d'uffizi da ses antecessur.

- 3 La cumissiun d'experts stabilescha ses agen urden da fatschenta. Ses secretariat vegn adempli dal secretari general dal Cussegl da l'Europa.

Part V - Disposiziuns finalas

Artitgel 18

Questa Charta è exponida per la suttascripziun dals stadis commembers dal Cussegl da l'Europa. Ella sto vegnir ratifitgada, acceptada u approvada. Ils documents da ratificaziun, d'acceptaziun u d'approvaziun vegnan deponids tar il secretari general dal Cussegl da l'Europa.

Artitgel 19

- 1 Questa Charta va en vigur l'emprim di dal mais suenter la scadenza d'ina perioda da trais mais a partir dal di che tschintg stadis commembers dal Cussegl da l'Europa han dà, conform a l'artitgel 18, lur consentiment dad esser liads tras la Charta.
- 2 Per mintga stadi commember che dat pli tard ses consentiment dad esser lià tras la Charta, va ella en vigur l'emprim di dal mais suenter la scadenza d'ina perioda da trais mais a partir dal mument ch'il document da ratificaziun, d'acceptaziun u d'approvaziun è vegnì deponì.

Artitgel 20

- 1 Suenter l'entrada en vigur da questa Charta po il comité dals ministers dal Cussegl da l'Europa envidar mintga stadi betg commember dal Cussegl da l'Europa da sa participar a la Charta.
- 2 Per mintga stadi che sa participescha va la Charta en vigur l'emprim di dal mais suenter la scadenza d'ina perioda da trais mais a partir dal mument ch'il document da participaziun è vegnì deponì tar il secretari general dal Cussegl da l'Europa.

Artitgel 21

- 1 Mintga stadi po far ina u pliras resalvas tar l'artitgel 7 alineas 2 fin 5 a chaschun da la suttascripziun u da la deposiziun da ses document da ratificaziun, d'acceptaziun, d'approvaziun u da participaziun. Ulteriuras resalvas n'èn betg permissas.
- 2 Mintga stadi contrahent che ha fatg ina resalva tenor l'alea 1 po revocar quella entirain u parzialmain tras ina notificaziun inoltrada al secretari general dal

Cussegl da l'Europa. La revocaziun va en vigur cun la data da l'arrivada da la notificaziun tar il secretari general.

Artitgel 22

- 1 Mintga part contrahenta po desdir questa Charta da tut temp cun inoltrar ina notificaziun al secretari general dal Cussegl da l'Europa.
- 2 La desditga va en vigur l'emprim di dal mais sunter ina scadenza da sis mais a partir da la data da l'arrivada da la notificaziun tar il secretari general.

Artitgel 23

Il secretari general dal Cussegl da l'Europa notifitgescha als stadis commembers dal Cussegl ed a scadin stadi ch'è sa participà a questa Charta:

- a mintga suttascripziun;
- b mintga deposiziun d'in document da ratificaziun, d'acceptaziun, d'approvaziun u da participaziun;
- c mintga data da l'entrada en vigur da questa Charta tenor ils artitgels 19 e 20;
- d mintga notificaziun inoltrada tenor l'artitgel 3 alinea 2;
- e tut ils auters acts e mintga notificaziun u comunicaziun en connex cun questa Charta.

En fai da quai han ils sutsegnads, autorisads duidamain, suttascriit questa Charta.

Succedì a Strasbourg, ils 5 da november 1992, en lingua englaisa e franzosa, ils dus texts liants en la medema maniera, en in sulet exemplar che vegn deponì en l'archiv dal Cussegl da l'Europa. Il secretari general dal Cussegl da l'Europa consegna copias legalisadas a tut ils stadis commembers dal Cussegl da l'Europa ed a tut ils stadis envidads da sa participar a questa Charta.